

Kartupelis

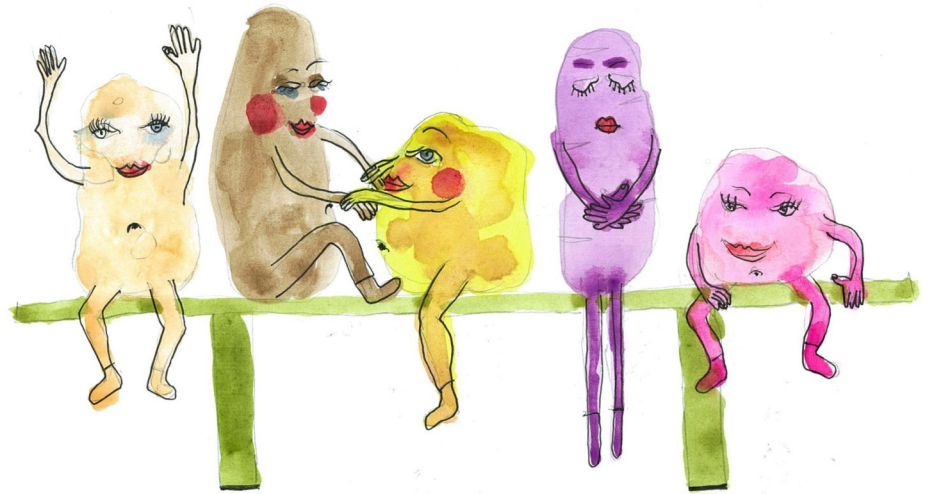
Daces Copeland un Elisas Freimanas teksts
Amandas Krūmiņas ilustrācijas

Kartupelis ir dārzenis. Tas aug zemē. Virs zemes kartupeļa augam ir lielas lapas. Tās ir zaļas. Cilvēki tās neēd. Cilvēki ēd kartupeļa gumus jeb bumbuļus. Gumi ir kartupeļa saknes daļa, kas aug zem zemes.

Kartupeļi ir veselīgi. Kartupeli ir daudz cietes un ogļhidrātu. Tajā ir arī daudz vitamīnu.

Kartupeļi ir dažādās krāsās. Tiem parasti ir gaiši brūna miza, taču tā var būt arī dzeltena, sārta vai lillā. Ja kartupeļa miza ir zaļā krāsā, kartupelis ir indīgs. Tad to nedrīkst ēst.

Pirmie kartupeļi auga Dienvidamerikā. Kartupelis radās Peru – augsto Andu kalnu apvidū. Inku tauta pirmā sāka ēst

kartupeļus. Pārtikai kartupeļus sāka audzēt pirms vairāk nekā 7000 gadu.

Spāņu konkistadori kartupeļu stādus no Peru aizveda uz Eiropu. Eiropā tos sāka audzēt 16. gadsimta beigās. Vispirms kartupeļus audzēja Spānijā un vēlāk – arī Britu salās. 1719. gadā kartupeļus no

Īrijas ieveda Nūhempšīras
pavalstī Amerikā. Tādēļ tos toreiz
sauca par „īru kartupeļiem”.

1838. gadā kartupeļus iestādīja
arī Aidaho pavalstī. Mūsdienās
Aidaho pavalstī gadā audzē 13
miljardu
mārciņu
kartupeļu!

Kartupeļi ir
gardi.

Kartupeļus

pagatavo ļoti daudzos veidos.

Piemēram, vāra kartupeļu

biezputru vai gatavo ceptus kartupeļus uz pannas. Eļļā vāra kartupeļus „frī”. Latviešiem ļoti garšo vārīti kartupeļi, kas pārkaisīti ar dillēm.

Vai Tev garšo kartupeļi?

Skolotāju / vecāku lapa

Vīrsraksts: Kartupelis

Autori: Dace Copeland un Elisa Freimane

Ilustrators: Amanda Krūmiņa

Līmenis

LIX: 34

Valodas līmenis: A2

Piemērotais vecums: 3.-5. klase

Vārdu saraksts

Pamata vārdu krājums

augt, audzēt	<i>to grow</i>
brūns/-a	<i>brown</i>
dzeltens	<i>yellow</i>
ēst	<i>to eat</i>
kartupelis	<i>potato</i>
krāsa	<i>color</i>
lapa	<i>leaf</i>
lillā	<i>purple</i>
(pa)gatavot	<i>to prepare</i>
sakne	<i>root</i>
vārīt	<i>to boil</i>
zaļš/-a	<i>green</i>

Paplašinātais vārdu krājums

augš	<i>plant</i>
biezputra	<i>porridge</i>
bumbulis	<i>tuber</i>
cepts	<i>cooked</i>
cilvēks	<i>person</i>
dārzeņi	<i>vegetable</i>
dille	<i>dill</i>
gards	<i>tasty</i>
gums	<i>tuber</i>
indīgs	<i>poisonous</i>
miljards	<i>billion</i>
miza	<i>skin, peel</i>
panna	<i>pan</i>
pārtika	<i>goodstuffs</i>
sārts	<i>rosy</i>
veids	<i>manner, way</i>
veselīgs	<i>healthy</i>
vitamīns	<i>vitamin</i>
zeme	<i>dirt</i>

Īpašie vārdi un frāzes

Aidaho pavalsts *Idaho - state in the United States*

Andu kalni *Andes mountains*

Britu salas *British Isles*

ciete *starch*

Dienvidamerika *South America*

Eiropa *Europe*

inki, inku tauta *Inca people*

Īrija *Ireland*

“īru kartupeļi” *Irish potatoes*

Ņūhempšīras pavalsts *New Hampshire - state in the United States*

ogļhidrāti *carbohydrates*

Peru *Peru*

Spānija *Spain*

spāņu konkistadori *Spanish conquistadors*

Pārrunu jautājumi

- Vai tev garšo kartupeļi?
- Kādas kartupeļu šķirnes vari nosaukt?
- Kā pagatavotie kartupeļi tev garšo vislabāk?
- Kam tavā ģimenē kartupeļi garšo visvairāk?
- Vai esi audzējis kartupeļus?
- Vai pazīsti kādu, kas ir audzējis kartupeļus?
- Vai kartupeļi ir indīgi?

Nodarbības stundā

1. Kartupelis ceļo pa pasauli - 1. uzdevums

Uzdevumi / Darba lapas

1. Krāsainie kartupeļi - 2. uzdevums
2. Kartupeļa stāds - 3. uzdevums
3. Sameklē vārdus - 5. uzdevums

Rakstu darbs

1. Spāņu konkistadori - 4. uzdevums

Runas vingrinājums

1. Skolēns internetā atrod un izpēta kādu viņu interesējošu tēmu, kas saistīta ar kartupeļiem. Tad sagatavo 3-4 teikumu garu stāstījumu, ko izstāsta saviem klasesbiedriem.

Spēle

1. Vispārējā nodarbība - Spēle - Karstais kartupelis

Kartupelis ceļo pa pasauli

Lasi stāstu un, velkot līniju, izseko kartupeļa ceļam no sākotnējās audzēšanas vietas līdz tā nonākšanai Aidaho pavalstī! Katrā vietā pieraksti vietas nosaukumu! Iespējams, ka būs jāskatās interneta vai grāmatu kartēs, lai uzzinātu, kur šīs vietas atrodas.

Krāsainie kartupeļi

*Stāstā rakstīts, ka kartupeļu miza ir dažādās krāsās.
Atrodi internetā vai vecos žurnālos dažādu krāsu
kartupeļu attēlus un pielīmē attēlus pie attiecīgajiem krāsu
nosaukumiem!*

dzeltens

brūns

sārts

lillā

zaļš

Kuŗš no ŗiem kartupeļiem ir indīgs? _____

Kartupeļa stāds

Stāstā nosauktas kartupeļa daļas, izņemot vienu, kas sākas ar burtu "k". Zemāk attēlā redzamas visas daļas. Ieraksti stāda daļu nosaukumus attiecīgajos lodziņos!

Spāņu konkistadori

Šinī attēlā redzami spāņu konkistadori. Rūpīgi aplūko attēlu! Uzraksti 10 teikumus par to, ko redzi! Izmanto daudz īpašības vārdu!

Sameklē vārdus!

Sameklē vārdu jucekļi saraksta vārdus un apvelc tos!

kartupelis	gums	brūns	lillā	dārzenis
indīgs	dzeltens	lapa	sakne	vārīt
dille	zaļš	panna	sārts	veselīgs

S	K	A	R	T	U	P	E	L	I	S	S	P	I	L	S	R	F	M	C
V	R	S	Z	F	Z	A	I	A	S	Ā	P	Z	U	Ā	S	F	L	U	F
D	E	K	A	N	A	N	V	K	N	R	J	C	F	P	U	I	S	I	S
Z	L	R	E	Z	G	N	O	B	D	T	Ņ	I	N	V	U	P	P	B	R
I	I	Z	P	G	Z	A	Ļ	Š	D	S	A	K	N	E	N	D	O	R	M
E	S	T	B	R	A	M	U	V	Š	M	N	T	V	S	H	Ī	G	Ū	H
M	S	N	I	J	G	V	E	Ņ	D	F	B	O	F	E	D	P	R	N	G
A	K	Z	P	D	V	F	Ī	L	I	K	D	Z	E	L	T	E	N	S	V
Z	D	V	T	F	Z	N	L	I	L	L	Ā	S	R	Ī	B	M	H	E	Z
L	R	Ā	C	D	T	J	A	K	L	E	R	N	S	G	U	M	S	S	F
L	B	R	Ū	R	E	I	P	L	E	L	Z	I	O	S	Ē	E	T	A	O
Š	Ņ	Ī	N	Ē	Ķ	O	A	M	J	B	E	I	P	D	J	T	U	P	T
G	G	T	R	N	S	E	R	G	T	I	N	D	Ī	G	S	I	S	S	B
Z	P	F	J	U	M	D	Ū	M	G	S	I	D	Ē	B	O	E	N	T	D
C	Ū	Z	K	N	I	S	P	V	B	T	S	U	N	C	I	S	T	A	O

Sameklē vārdus! – Atslēga

Sameklē vārdu jucekļi saraksta vārdus un apvelc tos!

kartupelis	gums	brūns	lillā	dārzenis
indīgs	dzeltens	lapa	sakne	vārīt
dille	zaļš	panna	sārts	veselīgs

S	K	A	R	T	U	P	E	L	I	S	S	P	I	L	S	R	F	M	C
V	R	S	Z	F	Z	A	I	A	S	Ā	P	Z	U	Ā	S	F	L	U	F
D	E	K	A	N	A	N	V	K	N	R	J	C	F	P	U	I	S	I	S
Z	L	R	E	Z	G	N	O	B	D	T	Ņ	I	N	V	U	P	P	B	R
I	I	Z	P	G	Z	A	Ļ	Š	D	S	A	K	N	E	N	D	O	R	M
E	S	T	B	R	A	M	U	V	Š	M	N	T	V	S	H	Ī	G	Ū	H
M	S	N	I	J	G	V	E	Ņ	D	F	B	O	F	E	D	P	R	N	G
A	K	Z	P	D	V	F	Ī	L	I	K	D	Z	E	L	T	E	N	S	V
Z	D	V	T	F	Z	N	L	I	L	L	Ā	S	R	Ī	B	M	H	E	Z
L	R	Ā	C	D	T	J	A	K	L	E	R	N	S	G	U	M	S	S	F
L	B	R	Ū	R	E	I	P	L	E	L	Z	I	O	S	Ē	E	T	A	O
Š	Ņ	Ī	N	Ē	Ķ	O	A	M	J	B	E	I	P	D	J	T	U	P	T
G	G	Ī	R	N	S	E	R	G	T	I	N	D	Ī	G	S	I	S	S	B
Z	P	F	J	U	M	D	Ū	M	G	S	I	D	Ē	B	O	E	N	T	D
C	Ū	Z	K	N	I	S	P	V	B	T	S	U	N	C	I	S	T	A	O

Spēle - Karstais kartupelis

Spēles norisi var noskatīties šeit:

https://www.youtube.com/watch?v=PA5Mlg_8C98

Spēles apraksts:

Viens bērns stāv apla vidū ar bumbu. Viņš sviež bumbu kādam no apkārtējā aplī stāvošajiem, saucot "auksts", kas nozīmē, ka bumba ir jānoķer. Ja apla vidū stāvošais sauc "karsts", ķērāji bumbai nedrīkst pieskarties. Tas, kurš kļūdās (vai nu nenokļūstot bumbu, kad sauc "auksts", vai pieskaroties tai, kad sauc "karsts"), vai nu mainās vietām ar apla vidū esošo, vai izstājas no spēles.

Varianti:

- a) Aplā vidū esošais bērns sauc dārzeņu nosaukumus, taču, ja nosauktais nav dārzeņi, bumbu nedrīkst ķert.
- b) Bumbu met aplī stāvošie bez vidējā spēlētāja, taču to var izmantot tikai tad, ja bērnu skaits ir neliels.

Šī ir ļoti jautra spēle, kas ļauj pārbaudīt dažādas bērnu zināšanas. Piemēram, leksiku vai gramatiskās kategorijas: dārzeņi, augļi, dzīvnieki, zivis, koki/krūmi, darbības vārdi, lietvārdi, dzīvas būtnes, nedzīvas būtnes, veselīgas un neveselīgas lietas utt.